

MONAHISMULUI ORTODOX¹

Este cunoscut faptul că instituția monahismului este neînțeleasă de către cei mai mulți, și chiar greșit interpretată. Iar acest lucru se datorează faptului că monahismul este o instituție profund duhovnicească ce nu poate fi înțeleasă de către oameni cărora le lipsesc criteriile ortodoxe duhovnicești. Chiar și oameni religioși, cărora le lipsește însă gândirea ortodoxă autentică, nu pot să prețuiască monahismul așa cum ar trebui.

În continuare, voi încerca să prezint caracteristicile fundamentale ale monahismului ortodox, lucru care ne va ajuta la înțelegerea lui, dar ne va indica și deosebirea sa față de monahismul din cadrul altor religii sau facțiuni creștine.

1. Monahismul ortodox are rădăcinile în Sfânta Scriptură

Sfinții oameni ai Vechiului Testament - ca Profetul Ilie și Profetul Elisei - au trăit în feciorie. Ultimul Profet al Vechiului Testament, cinstitul Înaintemergător, a devenit începătorul monahilor Bisericii, prin viața ascetică și prin petrecerea lui în pustie.

În Noul Testament, virtutea fecioriei este recomandată și chiar preferată. Domnul Iisus Hristos a trăit în feciorie și S-a născut negrăit din Tată Fecior, iar ca om din Maică Fecioară și încă Pururea-Fecioară (cf. Sfântul Grigorie Palama, *Omilia* 52).

De asemenea, Domnul ne-a vorbit despre cei care aleg viața în feciorie, care s-au făcut pe ei înșiși „fameni” pentru împărăția cerurilor. Fecioria, după cuvântul Domnului, este o harismă aparte a lui Dumnezeu, care se dă numai puținora: „nu toți pot să priceapă cuvântul acesta, ci numai cei cărora le este dat” (Mt. 19, 11).

Marele Apostol Pavel a ales să rămână necăsătorit pentru a nu fi împiedicat în slujirea sa apostolică, și recomanda această alegere tuturor care doreau să se consacre desăvârșit slujirii Domnului: „Vreau ca toți oamenii să fie ca mine” (1 Cor. 7, 7).

Prima chinovie a Bisericii au alcătuit-o Sfinții Apostoli, avându-l ca și cap pe Domnul. Voi aminti aici cuvintele Domnului și ale Sfinților Apostoli, cuvinte pe care se întemeiază asceza și consacrarea monahală: „Oricine a lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine, pentru numele Meu, înmulțit va lua înapoi și va moșteni viața veșnică” (Mt. 19, 29). Și: „Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Mt. 11, 12). Cei care se străduiesc și care silesc firea pentru împărăția cerurilor sunt monahii. Și Sfântul Ioan Scărarul spune că monahul este „cel ce supune firea sa unei siliri neîncetate” (*Scara* I, 10). Ascultarea, curățirea inimii de patimi, postul, neîubirea de arginți, sărăcia, rugăciunea, iubirea de frați - toate virtuți de bază pentru un monah - sunt, prin excelență, virtuți evanghelice, îndemnul „rugati-vă neîncetat” (1 Tes. 5, 17), vederea lui Dumnezeu și îndumnezeirea sunt, de asemenea, daruri ale Evangheliei. Vedem, așadar, că este mai mult decât evident faptul că Evanghelia lui Hristos nu a putut decât să rodească - întocmai ca un copac bine înfrunzit - monahismul ortodox.

2. Monahismul ortodox este o instituție bisericească

Biserica hrănește în permanență arborele monahismului ortodox. Monahismul ortodox nu este supra-bisericesc sau para-bisericesc. El trăiește cât mai intens cu puțință taina Bisericii și de aceea și odihnește Biserica. Între comunitățile Bisericii din lume și cele ale mănăstirilor din pustie există un schimb de haruri, o comuniune și o susținere reciprocă. Prin Canoanele Sinoadelor Ecumenice,

Scrieri athonite pe teme contemporane

Biserica a ferit monahismul de orice formă de autonomizare spirituală. Monahismul a dăruit Bisericii mulțimi de Sfinți, Cuvioși, Martiri, Ierarhi. A dăruit Bisericii, de asemenea, bogăția cultului și a tipicului monahal, multe elemente fiind adoptate și de bisericile de parohie. Din acest motiv, opinia potrivit căreia monahismul ar fi constituit, chipurile, din persoane nesociabile și ciudate, nu este conformă cu tradiția

¹ Articol publicat în revista Mănăstirii Grigoriu, HO HOSIOS GREGORIOS, nr. 23 (an 1998), p. 4151

ortodoxă. Cu atât mai puțin putem vorbi despre monahism ca fiind o instituție tolerată de Biserică. Sfântul Ioan Scărarul spune: „lumina călugărilor sunt îngerii, lumina tuturor oamenilor - călugării” (*Scara*, XXVII, 23). De aceea, monahismul este expresia mădularelor celor mai sfinte și mai evlavioase ale Bisericii și constituie piscul duhovnicesc al ei.

3. Monahismul ortodox este isihast și nu de tip activist, așa cum este monahismul apusean

Ca purtător al Tradiției evanghelice și ortodoxe, monahismul ortodox nu are ca scop cucerirea lumii prin mijloace exterioare, ci transfigurarea sa prin pocăință, prin curățirea de patimi, prin rugăciune și prin împărtășirea cu Tainele Bisericii. Cu aceste instrumente, monahul se luminează, se sfințește, se îndumnezeiește. Așa se schimbă în mod ontologic, și nu numai exterior. Omul întreg revine la starea inițială, după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu.

Creștinismul apusean, în general, și împreună cu el monahismul care a izvorât din acest tip de creștinism, nu cunoaște îndumnezeirea omului ca scop al vieții, ci o simplă îmbunătățire morală. Aceasta se întâmplă deoarece teologia oficială apuseană nu acceptă distincția dintre ființa și energiile lui Dumnezeu și, ca urmare, nici îndumnezeirea omului prin aceste energii necreate dumnezeiești. Orientarea eminamente exterioară a monahului apusean, cu diferite obligații sociale, nu îi permite să-și cunoască neputința duhovnicească și patimile sufletești care-l stăpânesc și, prin urmare, nu se luptă împotriva lor pentru curățire, pentru iluminare și pentru îndumnezeire.

Monahismul ortodox însă, prin sfânta isihie, are puterea de a înainta în etapele făptuirii celei duhovnicești (curățire de patimi) și, mai presus de aceasta, în contemplarea (adică vederea) lui Dumnezeu în energiile Sale necreate. Un astfel de monah devine el însuși lumină pentru întreaga lume. Mii de oameni vor alerga la el pentru sprijin duhovnicesc iar rugăciunea lui ajută întreaga lume. În mod caracteristic, ni se spune despre marele sfânt isihast Antonie că susținea cu rugăciunile lui lumea.

Între numeroasele metode cezaro-papiste ale Vaticanului - prin care acest rege urmărește prin mijloace economice, diplomatice și chiar subversive să-și întindă dominația asupra a cât mai multe popoare - se înscrie și folosirea unui mare număr de călugări. Aceștia sunt folosiți ca soldați ai papei, ca spioni, pentru atingerea scopurilor pământești ale papei². Aș aminti aici declarația publică făcută sub formă de întrebare de către fostul Arhiepiscop al Atenei, Prea Fericitul Serafim: „Aș vrea să-mi spuneți: Vaticanul este Biserică?”

Există, desigur, și în sânul creștinismului apusean câteva ordine călugărești care practică unele forme de asceză - cum ar fi tăcerea (de exemplu, trapiștii) - însă acestea, în afară de faptul că sunt niște excepții, se deosebesc de duhul monahismului ortodox. În monahismul ortodox nu trăim Crucea și Patimile lui Hristos în mod unilateral, ci în același timp ne împărtășim de lumina Schimbării la Față și a învierii. De aceea, fenomene de genul stigmatelor care apar pe trupurile călugărilor apuseni sunt necunoscute în Ortodoxie. Dimpotrivă, monahii ortodocși înaintați duhovnicește ajung la experiența luminii taborice în care primesc slava și strălucirea împărăției lui Dumnezeu care vine și este deja prezentă.

4. Monahismul ortodox este isihast și separat de lume, dar nu urător de lume sau antisocial; dimpotrivă, el este profund social

Esența monahismului ortodox este, în mod fundamental, socială (*koinonike*). Fugind de lume, călugărul caută adevărata sociabilitate, adică comuniunea (*koinonia*) cu Dumnezeu și cu aproapele. Această comuniune divino-umană poate fi realizată foarte greu în lume, unde, de obicei, legăturile se realizează pe baze exterioare și convenționale.

Pentru a stabili o legătură nemijlocită cu Dumnezeu și cu aproapele, monahul se luptă prin pocăință zilnică, prin asceză, prin ascultare, urmărind să se curețe de patimile care izvorăsc din iubirea de sine și formează principalul obstacol în calea unei autentice legături cu Dumnezeu și cu aproapele. Sfinții Părinți au subliniat adesea faptul că cel ce se iubește pe sine nu poate să fie nici iubitor de Dumnezeu, nici iubitor de oameni. De aceea, iubirea de sine (*filavitia*) este rădăcina tuturor răutăților. Patimile ne împiedică să-L vedem pe Dumnezeu, pe om și darurile lui Dumnezeu. Dacă le vedem, le vedem pătimăș, adică cu o

²Un exemplu concret îl constituie istoria uniției, realizată prin vicleniile și minciunile călugărilor iezuiți, sprijiniți de tunurile habsburgice.

vedere duhovnicească bolnavă și contorsionată. Cosmosul este bun. Devine rău pentru noi deoarece îl vedem în mod pătimăș. „Lumea sunt patimile noastre” spune Sfântul Isaac Sirul.

Curățindu-se de patimi, monahul își curăță ochiul sufletului și poate să vadă din profunzimea curăției sale, în chip nepătimaș, atât pe semenii, cât și cosmosul. Astfel, poate să aibă o adevărată comuniune cu oamenii și să folosească în mod drept lucrurile și cosmosul.

Este evident că sociabilitatea monahului nu constă într-o stare sufletească sentimentală și într-o legătură omenească (prietenie, înrudiri, iubire trupească), ci într-o stare harismatică, dar al Sfântului Duh, Care dă ascetului darul curățirii de patimi.

Câtă vreme ești plin de iubirea de sine nu vei putea să-i încapi în inima ta nici pe oameni și nici pe Dumnezeu. Pe cât curățești inima de iubirea de sine, pe atât de mult îi cuprinzi în tine pe fratele tău și pe Dumnezeu.

Aceste experiențe le dobândește monahul după ce depune o asceză până la sânge și duce o luptă dură.

În textele Sfinților Părinți neptici găsim o antropologie și o sociologie realiste. Sfinții Părinți au scris din experiența lor proprie și din lupta pe care au dus-o personal cu patimile și așa au cunoscut faptul că omul devine prin patimi tot mai antisocial, câtă vreme prin nepățimire devine tot mai social. Să ne amintim cuvântul Sfântului Maxim Mărturisitorul: „Mintea, unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El prin rugăciune și dragoste, se face bună, înțeleaptă, puternică, iubitoare de oameni, milostivă, îndelung răbdătoare și, simplu vorbind, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești. Dar despărțindu-se de Dumnezeu și lipindu-se de cele materiale, sau se face dobitocească, ca una ce a devenit iubitoare de plăcere, sau sălbatică, războindu-se cu oamenii pentru aceasta” (*Cele 400 de capete despre dragoste*, I, 52, FR 2, p. 91).

Retragerea monahului nu înseamnă antisociabilitate, după cum nici a vieții în lume nu înseamnă a fi sociabil. Este un lucru minunat cum monahii care trăiesc retrași sunt deschiși către fiecare om privindu-l ca pe însuși chipul lui Dumnezeu, cum cei mai sporiți și mai haritofori dintre monahi pot să odihnească pe fiecare om, așa cum spune și cuvântul din Gheronticon: „Ai odihnit pe fratele tău, ai odihnit pe Dumnezeu”. Primirea închinătorilor în mănăstiri constituie o dovadă a caracterului social al vieții mănăstirești.

Însă monahii își exprimă iubirea lor pentru semenii într-un chip și mai sublim, și mai mistic: rugându-se pentru ei. Cu cât monahul este mai avansat duhovnicește, cu atât mai des se roagă pentru cei vii și pentru cei morți. Sfântul Siluan Athonitul scrie: „Unii zic că monahii trebuie să slujească lumea ca să nu mănânce pe degeaba pâinea poporului. Dar trebuie bine înțeles în ce constă slujirea lor. Monahul este un om care se roagă și plânge pentru întreaga lume. Aceasta este principala lui ocupație. Cine îl împinge să plângă pentru întreaga lume? Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. El dă monahului iubirea Duhului Sfânt și această iubire umple inima monahului de durere pentru toți oamenii pentru că nu sunt pe calea mântuirii cu toții. Domnul însuși a fost atât de întristat pentru poporul Său încât S-a dat pe Sine însuși morții pe cruce. Dar și Maica Domnului a avut în inima ei aceeași întristare pentru oameni. Și Fiul ei preaiubit dorea până la sfârșit mântuirea tuturor”.

Aceeași sociabilitate exprimă monahii și prin scrierile lor (de exemplu, Sfântul Nicodim Aghioritul), corespondența lor (cum ar fi Cuviosul Daniil Katunakiotul sau Gheron Iosif), prin călătoriile făcute de ei, din ascultare, în comunitățile creștinilor din lume pentru a ține predici, a spovedi etc.

În anumite situații de grea încercare pentru neam - cum ar fi războaiele, prigonirile, înrobirile monahii își manifestă iubirea lor față de semenii prin lucrări folositoare societății, așa cum a făcut Sfânta Filoteia în Atena, în perioada stăpânirii turcești, sau prin predici care înflăcărează și susțin credința, cum a făcut Sfântul Cosma Etolianul.

Un martor nemincinos al acestui adevăr este istorica Mănăstire a Lavrei care a luat parte la Revoluția din 1821. De asemenea, sfaturile monahilor isihăști ortodocși pentru păstrarea credinței ortodoxe, a limbii și a naționalității popoarelor ortodoxe în timpul dominației turcești este bine cunoscută.

Pentru monahi, sociabilitatea nu este ceva care se dobândește ușor. Ea este rod al unor lupte continue de ani de zile, fără de care monahul nu poate dobândi harul dumnezeiesc și nu poate smulge iubirea de sine și, deci, antisociabilitatea. Când chinoviile ortodoxe și sinodiile mănăstirești funcționează corect, ele devin centre din care iradiază sociabilitatea creștină, după Hristos. La fel, fiecare monah luptător și fiecare bun creștin devin un astfel de centru.

1. Generalități

Conform Canoanelor, viața monahală este viață de pocăință: „viețuirea călugărească ne înfățișează viața cea întru pocăință” (43, Trul.). Viața monahilor este „liniștită (isihastă) și singuratică” (22, VII). Monah este cel ce „s-a îndatorat Domnului Dumnezeu să poarte jugul călugăresc” (22, VII) și, de aceea, trebuie să se ferească de ocupațiile lumești, „să stea singur și să tacă” (22, VII), „îndeletnicindu-se cu obiceiul și cu lucrarea cea mântuitoare” (Sfântul Alanasie, *Epistola către Amum*), „îngrijindu-se doar de post și de rugăciune” (4, IV).

Starea monahilor este stare păstorită și nu care păstorește, căci „așezămintele monahale au cuvânt de ascultare necondiționată și de ucenicie, iar nu de a învăța și de a fi întâistător; nici nu cer a păstori pe alții, ci înșiși a fi păstoriți” (I; 10, C-pol.), chiar dacă, în mod indirect, mistic și tăcut, călugării, când se desăvârșesc, păstoresc Biserica prin sfântul lor exemplu, prin scrieri, prin sfaturi și prin rugăciunile lor pline de îndrăzneală către Dumnezeu.

Între viața creștină din lume și viața monahilor nu există opoziție. Și unii, și alții sunt chemați la mântuire, prin pocăință și asceză. Termenii și modalitatea ascezei diferă însă. „Asceza monahului este mai aspră și, de aceea, și curățirea mai profundă, și vederea slavei lui Dumnezeu mai strălucitoare” (Sfântul Alanasie cel Mare, *op. cit.*), în mod caracteristic învață și Sfântul Grigorie de Nyssa că scopul vieții în feciorie nu este doar retragerea din mijlocul „răutăților omenești”, ci și „strădania pentru nestrăcăciune”, pentru ca, prin aceasta, „să poată fi văzut Dumnezeu. Căci principalul și primul și singurul bun și curat dintre toate este Dumnezeu” (PG 46, 337b). De aceea, și isihia în care monahul poate să cucerească desăvârșirea este caracterizată ca „adevăratul bun” (41, Trul.).

Adevărații monahi „nu iau pretextul ascezei spre mândrie, ridicându-se împotriva celor ce viețuiesc mai simplu” (21, Gangr.), nici nu se laudă, cum fac ereticii encratiți „și cei ce introduc inovații împotriva Scripturilor și Canoanelor bisericești” (*ibid.*).

Sinodul de la Gangra exprimă concepția generală a Bisericii atunci când spune: „Noi, așadar, admirăm și fecioria cea cu smerenie și privim înfrânarea cea făcută cu demnitate și cu evlavie și aprobăm retragerea cu smerenie de la lucrurile lumești, și cinștim legătura venerabilă a nunții...” (*ibid.*)

Conștiința Bisericii cinstește nunta, însă se minunează de retragere ca fiind „o cale mai bună”.

2. Intrarea, tunderea și ieșirea din mănăstire

Nimeni nu este împiedicat de păcătoșenia sa să îmbrace schima monahală câtă vreme „s-a pocăit în mod sincer” (43, Trul.). Este cerută însă o încercare de trei ani înaintea tunderii, care poate fi redusă însă până la șase luni „dacă este bărbat evlavios și a purtat viețuirea călugărească și în timpul petrecerii sale în lume” (5, În caz contrar, egumenul este alungat din egumenie și cel în cauză este mutat în altă mănăstire. Iconomia de la acest Canon este îngăduită în caz de boală. Se mai cere, de asemenea, prezența unui părinte experimentat căruia sa-i fie încredințat noul călugăr și care să-l inițieze pe acesta în viața călugărească. Cel care călugărește fără un astfel de părinte este amenințat cu caterisirea: „căci cei care au făcut tundere fără judecată și nu în deplină siguranță, și schima monahicească au necinstit-o, și numele lui Hristos au făcut să fie blasfemiât” (2, I-II).

Sfintele Canoane prescriu elementele de siguranță în interiorul cărora călugării sunt în afara pericolului lepădării. Astfel, monahul nu poate să se lepede de calitatea sa călugărească, nici să părăsească mănăstirea de metanie din voia proprie (după Canonul 34 al lui Nichifor al Constantinopolului, călugărul care își leapădă schima se anatemizează, se îmbracă cu schimă și este readus chiar cu forța în mănăstire). Pentru a se muta în altă mănăstire i se cere permisiunea egumenului său (21, VII). Dar nici să iasă din mănăstire nu poate decât în caz de mare nevoie și având permisiunea egumenului (46, Trul.). Tot astfel, și pustnicii care „cuturea cetățile petrecând printre bărbații laici și printre femei [...] să fie cu desăvârșire goniți din cetăți și să locuiască pustiriile” (42, Trul.).

³ Traducere după Arhimandrit Georgiou Kapsane, *HE POIMANTIKE DIAKONIA KATA TOUS HIEROUS KANONAS*, Pireu, 1976, p. 167-175.

În ceea ce privește monahiile, nu li se îngăduie să iasă din mănăstire decât în caz de nevoie și însoțite de una dintre bătrânele rânduite de egumenă, neîngăduindu-li-se sub nici o formă să doarmă în afara mănăstirii (46, Trul.).

Unii părăsesc mănăstirile lor „ca unii ce năzuiesc să stăpânească și nevoind să asculte” (17, VII). Monahului i se îngăduie să părăsească mănăstirea doar în cazul în care „se vătămă cu adevărat”, „chiar dacă a fost legat de egumen să nu plece” (6, Nicolae al Constantinopolului). Sfântul Nichifor al Constantinopolului deosebește următoarele pricini de vătămare: a) dacă egumenul este eretic; b) dacă intră femeii în mănăstire; c) dacă în mănăstire sunt copii care învață lucruri lumești care se predau și în afara mănăstirii (Canonul 17). Sinodul 9 de la Constantinopol acceptă faptul că mutarea monahilor din mănăstirea lor poate să se facă și de către episcop „în scopul statornicirii mănăstirești, sau și în casă lumească, dacă va socoti spre mântuirea celor ce locuiesc într-însa, sau altundeva..., această împrejurare neînvinovățindu-i nici pe cei ce-l primesc, nici pe monahi” (Canonul 4).

Monahul nu poate să rămână în mănăstire de maici, nici să vorbească în particular cu o monahie, ci, în afara mănăstirii, să vorbească doar în prezența unei monahii bătrâne sau a rudelor (20, VII). Alte Canoane interzic monahilor să mănânce împreună cu femeile sau să rămână în hoteluri în afară de mare trebuință (22, VII), iar atunci când vor face aceasta să o facă cu evlavie, îmbăierea și scăldatul împreună cu femeile sunt interzise, ca de altfel și laicilor și clericilor (30, Laodiceea). „Conjurația, ortăcirea (facerea de ceată) împotriva episcopului și a clericilor sunt pedepsite cu îndepărtarea din treaptă” (18, IV). Clericii și monahii nu au voie să meargă la „alergările de cai sau să fie de față la jocurile de teatru” (24, Trul.). Se interzice, de asemenea, colportarea cărților apocrife și eretice (mincinoase) și nepredarea lor Patriarhului de Constantinopol (9, VII). Mai există, de asemenea, și alte Canoane ale Sfântului Nichifor al Constantinopolului care privesc păstoria în mănăstire a călugărilor.

Aceste rânduieli au fost stabilite în cea mai mare parte de către Sinoadele Ecumenice și nu au ca scop limitarea libertății în Hristos a monahilor, ci de a-i păzi pe aceștia și Biserica de căderi și de reaua întrebuințare a libertății. Canoanele menționează greșelile și căderile călugărilor pentru care păstoria Bisericii, adunați în Soboare Ecumenice, s-au îngrijit de vindecarea acestora. Sfintele Canoane dau mărturie nu despre duhul legalist și despotic al acestor Sfinți Părinți, ci despre grija și interesul lor pastoral.

Astăzi, multe dintre aceste Canoane continuă să fie actuale și necesare, în vreme ce altele, neavând corespondență în problemele contemporane, ne slujesc drept exemple pentru formularea unor noi Canoane, pe baza principiului analogiei, în vederea rezolvării situațiilor contemporane.

3. Răspunderea pastorală a egumenului în mănăstire

Sfintele Canoane presupun perspectiva Bisericii, așa cum au exprimat-o Sfinții Părinți și, mai ales, legiuitorul prin excelență al monahismului, Sfântul Vasile cel Mare, perspectivă potrivit căreia „egumenul nimic altceva nu este decât cel ce este în chipul Mântuitorului”, și, de aceea, cel ce se supune sau i se împotrivesc „nu se supune sau se împotrivesc ște unui om, ci Domnului care a zis: «Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă, și cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă»” (PG 31, 1409). De aceea, „monahii mănăstirii conduse în frica lui Dumnezeu trebuie să se supună întru toate înfrățitătorului” (41, Trul.). Această ascultare este atât de necesară încât nimeni nu poate să plece în pustie înaintea a trei ani de viață într-o mănăstire sub conducerea egumenului (*ibid.*).

Canonul 3 al Sinodului IX de la Constantinopol vorbește despre râvna pe care trebuie să o arate egumenul în păstoria monahilor săi: „căci dacă acela căruia i s-a încredințat purtarea de grijă a dobitoacelor celor necuvântătoare și, neglijând turma, nu se lasă nepedepsit, cu cât mai mult acela căruia i s-a încredințat conducerea turmei lui Hristos și, vânzând mântuirea lor cu trândăvie și cu lenevie, cum nu va lua pedeapsa faptei lui îndrăznețe?” Egumenul care nu-l caută pe monahul fugit din mănăstire se afurisește (*ibid.*).

Se vede că au existat și situații în care unii egumeni au primit călugări pentru bani. Un astfel de egumen sau încetează, sau se caterisește, iar dacă nu are preoție se izgonește (19, VII).

Nu vom exagera spunând că răspunderea pastorală și puterea egumenului în mănăstire este identică cu cea pe care o are episcopul în eparhie. Astfel, egumenul poate hirotosi, dacă este preot, citeț și ipodicon în mănăstirea sa (6, Nichifor al Constantinopolului).

Despre alegerea egumenului, Sfintele Canoane nu menționează nimic, însă Sfântul Nicodim Aghioritul spune: „Legile dumnezeiești ale împăraților ortodocși, completând în aceasta Sfintele Canoane, au arătat cum trebuie ales egumenul. Episcopul nu trebuie să așeze egumen cu forța în mănăstiri, ci să-l așeze pe cel ales de toți monahii sau de cei mai virtuoși din mănăstire, nu după prieteșug sau plăcere, ci știindu-l

pe acesta ortodox și înțelept și vrednic să conducă bine pe monahi mănăstirea. Același lucru se săvârșește și în mănăstirile de femei" (*Pidalion*).

4. Răspunderea pastorală și drepturile episcopilor asupra monahilor

Problema răspunderilor pastorale și drepturilor episcopului asupra mănăstirilor nu trebuie să fie privită în termenii autorității lumești, ci ca o întâietate de ordin duhovnicesc și teologic. În eparhia sa, episcopul este icoana vie a lui Hristos și centrul văzut al Bisericii locale. El este tatăl tuturor și, de aceea, „trebuie să poarte grijă trebuitoare mănăstirilor" (4, IV).

Supunerea mănăstirii față de episcop o păzește de orice formă de egocentrism bisericesc, izolare și autarhie. Prin episcop, mănăstirea este legată cu întreaga episcopie și cu Biserica Universală. Însă, din cauza neputințelor omenești, sensul drepturilor episcopului asupra mănăstirilor poate fi ușor răstălmăcit. De aceea, Sfintele Canoane stabilesc aceste drepturi pe care le putem rezuma după cum urmează:

a) monahii trebuie să se găsească sub cârmuirea episcopului locului, „după predania Sfinților Părinți, și să nu se retragă cu trufie de sub oblăduirea lui" (8, IV). De asemenea, nici nu se pot separa de episcop, dacă acesta cade în erezie, înainte ca el să fie judecat și condamnat de către Sinod (13;9 C-pol);

b) pentru tunderea în călugărie de către ieromonahi este necesară aprobarea episcopului, după cum tâlcuiesc Balsamon și Cuviosul Nicodim;

c) monahul nu poate construi mănăstiri sau clădiri fără știrea episcopului (4, IV);

d) ctitorul mănăstirii nu poate să așeze alt egumen fără știrea episcopului (1; 9 C-pol);

e) monahul care își părăsește mănăstirea pentru a-și zidi propria mănăstire, dacă nu are mijloacele necesare, va fi oprit de episcop (17, VII);

f) monahul care se face pustnic are nevoie de aprobarea episcopului și de o petrecere de trei ani în mănăstire;

g) cel care călugărește în absența egumenului și fără știința acestuia se va caterisi (2; 9 C-pol);

h) mutarea monahului din mănăstirea sa poate fi făcută numai cu învoirea episcopului (4; 9 C-pol);

i) preocuparea cu griji lumești, case, clădiri etc., nu-i este îngăduită monahului „fără numai dacă ar fi rânduiți de către episcopul cetății pentru vreo trebuință strâmtorătoare" (4, IV);

j) pentru ca monahii să viziteze casele văduvelor sau ale fecioarelor (mănăstiri de femei) este necesară aprobarea episcopului și însoțirea acestuia de către alt monah (38, Cartag.);

k) monahul care are avere proprie după călugărire va fi lipsit de aceasta de către egumen sau de către episcop, care o va împărți săracilor (6; 9 C-pol).

Din Canoanele prezentate mai sus reiese că episcopul nu intervine în viața internă a mănăstirii și în păstoria monahilor, care sunt încredințate egumenului. Episcopul doar supraveghează ca viața mănăstirii să se desfășoare potrivit Tradiției și Sfintelor Canoane.

Intervenția episcopului este cerută de către Sfintele Canoane în cazul faptelor săvârșite de către monahi în afara mănăstirii și care scandalizează Biserica (vizitarea fecioarelor, preocuparea cu griji lumești, ș.a.). Balsamon, tâlcuind Canonul I al Sinodului de la Constantinopol, arată că problema drepturilor episcopului față de mănăstiri era o preocupare în Bizanț. Însemnarea lui Balsamon luminează și mai mult problema: „Consider că prin acest Canon nu s-a dat episcopului putere asupra mănăstirii, așa cum are în biserica sa, ci doar drepturile episcopale le are, adică judecarea greșelilor sufletești, supravegherea conducătorilor, pomenirea la slujbe și confirmarea egumenului ales de obște. Așadar, mănăstirile se conduc singure, fără amestecul din afară al nimănui". Dacă legăturile mănăstirii cu episcopul se vor situa strict între limitele acestor Canoane, atunci disensiunile între ei se vor reduce la minimum, iar mănăstirile vor putea să-și împlinească nestinghente rosturile lor.